sargne teestik, mida Botaanika-aia–Jaama–Pika–Pargi–Filosoofi ja Kastani tee joonil katkestab siiresargne võrkteestik, kuid mis kaugemal peaaegu igal pool küünib linna piirini. Ainult Kaarlimõisa taguse võtab oma alla hästi markeeritud tarusargne ruut-teestik.

Tee laius kaasub reeglipäraselt teestiku tihedusega. Erandina esineb vaid kodarteestik, kus tee laius käib teestikutüübiga käsikäes. Teede laiuse ja sargade suuruse plaanil [1]) on silmanähtavalt otsustatav, missugune laiusliik sobib tihedusega, missugune suundeliigiga. Pilk äsjamainitud plaanile ütleb otsekohe, et kodarteestiku laiusel ei ole midagi ühist tema poolt läbitud linnateestiku tihedusega. Nagu radiaalteed üldse tundusid linna enda teestikus võõraina, samuti ei sobi nende laiusliik tavalise linnatee laiusega: kodarteed on kõige laiemad teed linnakehas ning kuuluvad erandita laiade ning lahvateede hulka. Kahel neist — linna edela-kirde suunas läbival Riia ja Narva teel — esineb kohe peale linnakehha suubumist koguni teelaiend teendi näol. On allakriipsutatav, et mõlemad teendid asuvad kirikute lähedal — üks Pauluse, teine Peetri kiriku kohal — ning enne kodarteede harklemist või koondumist: Riia teend enne Jaama ja Narva teend enne Jüri väljakut. — Muide sobib — nagu juba tähendatud — teestiku tihedus teede laiusega: linnasüdame ahasteestik suleb endasse reeglipäraselt taru- ja jugusarad, teda ümbritsev kääbussargne lenkteestik koostub vaid kitsasteist, kuna linna suurem osa väike- ja siiresargse püstkülikteestiku näol on valdavalt 10—15 m lai avarteestik. Ainsad erandid on Kivi-, Rikas, Kesk- ja Maarjamõisa tee, kuid neilgi on radiaalne iseloom.

Tahame me Tartu teestikuvõrku liigestada, nii et oleks arvestatud suund ja rühmitus, tihedus ning laius, s. o. maastikuliselt, aga ka liiklemiselt peaväärtuslikud tunnused, siis võime eraldi rühmitada järgmised iseosad:

1) Linnasüdame tarusargne ruuduline ja püstkülikuline ahasteestik ja väljakud;
2) Linnasüdant ümbritseva katkelise puissõõri kitsas marlisargne lenkteestik;
3) Linnakeha läbiv lai ja lahva kodarteestik;
4) Kaarlilinna (Karlova) väikesargne avar ja lai roieteestik;
5) Kaarlilinna taguse (Taga-Karlova) tarusargne avar ruut-teestik;
6) Toomitaguse põikisuunatud väikesargne avar püstkülikteestik;
7) Jõeveeriku kolmkülikuline ja trapetsikuline sirg- ning kaarteestik;
8) Veeriku aguli avar roieteestik;
9) Tammelinna (linna uuslaiendi) kaar- ja kuruteestik;
10) Linna ülejäännd väike- ja siiresargne avar pikisuunatud püstkülikteestik ja lõppeks
11) Raudteestik, mis laia kaarena kulgedes linna edelaserval lõikab muust linnast Veeriku aguli ja Tammelinna.

**Sarastiku pea-ilmendajate põhipilt.** — On täiesti ühekülgne linna põhiplaani uurimisel vaid teestikku analüüsida. Ometi on teestiku silmuseisse suletud sargade sisu palju suurema tähelepanu väärilise kui teestik ise. Tartu linna maaala iseliikide suurussuhteid ühes eelmises peatükis vaadeldes nägime, et teestik ja väljastik võtab oma alla $(13{,}2 + 5{,}8)\,\% + 2{,}7\,\% = 21{,}7\,\%$ ehk ligikaudu $^1/_5$ linna füsiognoomilisest pindalast. Seega on ta — ehkki linnakeha liigestusel tähtis — sargade endiga võrreldes teisene element. Ilmekaimalt tuleb see asjaolu lennupildel esile (vt. 19., 20., 21. joon.), eriti veel 20. ja 21. joonisel, kus teestiku maastikupildis teisele plaanile jäädes domineeruvad laiaulatuslikud väike-

1) Teestiku tiheduse *resp.* sarasuuruse plaanil on ka teede laiusliik järgmise astmiku alusel märgitud:

| | | | |
|---|---|---|---|
| kitsastee, | laius $< 5$ m, | lai tee, | laius 15—20 m, |
| ahastee, | „ 5—10 „ | lahvatee, | „ 20—25 „ |
| avartee, | „ 10—15 „ | teend, | „ $>25$ „ |

NB. Edasi võib teendiliike samaste omadussõnadega tuletada (kitsasteend, avarteend, lahvateend); need esinevad hiidlinnus ja militaarselt tähtsate liiklemisteede näol.



Tartu, lk. 220